

ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ВИЩОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ТА КРИТЕРІЇ ЇХ ОЦІНЮВАННЯ

В статті обосновані вимоги та критерії оцінювання кваліфікаційних бакалаврських, дипломних, магістерських робіт по образотворчому мистецтву в педагогічних вищих навчальних закладах.

Ключевые слова: кваліфікаційна робота, творча робота, дослідження, критерії оцінювання.

Одним із найважливіших аспектів інтеграційних процесів, які відбуваються у європейському освітньому просторі, є запровадження у вищих навчальних закладах кредитно-модульної системи організації навчального процесу, що має здійснити суттєвий вплив на якість вищої освіти, забезпечити конкурентоспроможність випускників вищої школи.

Перевірка та оцінка рівня підготовки фахівця у вищому закладі освіти, визначення його фактичної відповідності вимогам освітньої кваліфікаційної характеристики здійснюється у процесі державної атестації студентів. Її нормативною формою є кваліфікаційна робота (бакалаврська, дипломна магістерська). Із вступом України у Болонський процес постала необхідність конкретизації вимог до кваліфікаційних робіт, які виконуються на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях та визначення критеріїв їх оцінювання під час державної атестації з позицій кредитно-модульної системи навчання.

Виконання кваліфікаційних робіт з напрямку підготовки «Образотворче мистецтво» у вищому педагогічному навчальному закладі передбачено Державними стандартами освіти, навчальними планами підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавр спеціаліст, магістр.

З метою обґрунтування вимог до кваліфікаційних робіт з образотворчого мистецтва та критеріїв їх оцінювання було здійснено аналіз нормативних документів та джерел присвячених виконанню наукових робіт у педагогічній

галузі (С.У.Гончаренко), написанню дипломних робіт у педагогічних вищих навчальних закладах (В.Ф.Моргун, І.В.Мороз), зокрема з мистецьких дисциплін (О.П.Рудницька) та образотворчого мистецтва (М.М.Ростовцев, М.І.Стась, А.П.Яшухін). Принциповим підґрунтям пошуків стали: думка О.П.Рудницької про те, що визначальними орієнтирами дипломних робіт з художньо-педагогічної проблематики є цілісна єдність педагогічної, естетичної, загальномистецької та фахово-предметної підготовки майбутнього вчителя, що інтегруються в професійно вагомій якості особистості [4] та звернення до досвіду виконання дипломних робіт з образотворчого мистецтва у педагогічних навчальних закладах.

Традиційно дипломні роботи з образотворчого мистецтва мали педагогічну спрямованість і склалися з двох частин: практичної (художньої) та теоретичної (текстової). Практична частина – це творча робота студента (станковий живописний твір чи серія графічних аркушів, станкова чи декоративна скульптура, завершене у матеріалі художньо-декоративне оформлення інтер'єру). Теоретична частина викладена у формі пояснювальної записки передбачала методичне обґрунтування усієї дипломної роботи: вибору теми, теорії та методики викладання даного предмету з описом методики її виконання. На захист також представляли підготовчий методичний, пошуковий матеріал (начерки, етюди, фото- та наочні матеріали, роботи учнів) [2, 3].

Ретельний аналіз зазначених матеріалів та сучасного досвіду підготовки фахівців дозволив конкретизувати мету та визначити структуру кваліфікаційних робіт, які виконуються на завершальному етапі підготовки бакалавра, спеціаліста, магістра напряму підготовки «Образотворче мистецтво» у вищому педагогічному закладі освіти [1].

Бакалаврська кваліфікаційна робота з образотворчого мистецтва з методикою викладання образотворчої діяльності це вид індивідуальної роботи творчого характеру, яка виконується на завершальному етапі фахової підготовки. Її метою є інтеграція отриманих студентом знань з циклів соціально-гуманітарних, фундаментальних, професійно-орієнтованих дисциплін, демонстрація використання цих знань у галузі майбутньої професійної

діяльності за фахом, формування професійного мислення та професійно значущих умінь і навичок.

Бакалаврська кваліфікаційна робота складається із творчої роботи з образотворчого мистецтва та пояснювальної записки з методики викладання образотворчої діяльності. Творча робота (живописний, графічний, скульптурний, декоративний твір) відповідає обраній тематиці. Рівень її виконання має засвідчувати високу освітню та професійну підготовку автора, зокрема розуміння композиційних законів та їх вдале використання, володіння засобами художньої виразності, технічну довершеність, здатність до самостійного вирішення творчих завдань.

Пояснювальна записка до бакалаврської роботи містить: вступ, в якому розкриваються актуальність, мета, завдання та опис структури роботи; основну частину, яка складається з двох розділів, зміст яких відповідає темі роботи та повністю розкриває її (у першому розділі висвітлюються мистецтвознавчі основи роботи: історія розвитку обраного виду мистецтва, матеріалознавчий аспект виконання творів, у другому – розкриваються методичні основи вивчення обраної проблематики зі школярами: здійснюється аналіз досвіду вивчення обраного виду мистецтва (техніки, творчості митця) на уроках образотворчого мистецтва та у позашкільній роботі, виносяться пропозиції щодо забезпечення педагогічних умов вивчення обраної теми зі школярами); висновки із стисло і систематизовано висвітленими результатами виконання поставлених завдань; додатки (включають розроблену автором програму гуртка за обраною проблематикою, презентацію навчального характеру з коментарями до завдань програми, авторські зразки до завдань програми); список використаних джерел.

Дипломна кваліфікаційна робота з образотворчого мистецтва – самостійна робота студента творчого характеру, яка є оригінальним художнім твором з певного виду образотворчого (декоративно-ужиткового) мистецтва з пояснювальною запискою до нього, що виконується упродовж випускного курсу і концентровано відображає результативність процесу його навчальної

діяльності як майбутнього фахівця. Метою дипломної роботи є: систематизація, закріплення і розширення теоретичних знань і практичних умінь та навичок студентів у вирішенні професійних художньо-творчих завдань, а також визначення відповідності рівня підготовки фахівців вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики підготовки спеціаліста.

Виконання дипломної кваліфікаційної роботи передбачає розширення й поглиблення теоретичних знань студентів з обраної проблеми; систематизацію й аналіз сучасних мистецьких підходів до розв'язання художньо-творчих завдань; поглиблення знань студентів із суміжних наук; удосконалення вмінь та навичок студентів самостійно здійснювати художньо-творчу діяльність, користуватися сучасними методиками її проведення; набуття навичок організаційної роботи в процесі художнього експериментування; розвиток умінь студентів застосовувати одержані знання при вирішенні конкретних творчих завдань; удосконалення навичок самостійної роботи студентів із науковою мистецтвознавчою, культурологічною, матеріалознавчою, літературою; формування готовності й здатності студентів до самоосвіти й саморозвитку, самостійної художньо-творчої роботи.

Дипломна кваліфікаційна робота складається із завершеного художнього твору, або серії творів у матеріалі та підготовчих ескізних розробок до нього, представлених на трьох планшетах розміром 40×60 см (практична частина) та пояснювальної записки з додатками. Рівень виконання практичної роботи (живописного, графічного, скульптурного, декоративного твору) має засвідчувати високу освітню та професійну підготовку її автора, зокрема розуміння композиційних законів та вдале їх використання у мистецькому творі, грамотне володіння виражальними засобами, технічну та технологічну довершеність, здатність до самостійного вирішення творчих завдань. Ескізна (проектна) частина відображає підготовчу діяльність зі створення практичної художньої роботи: пошуки композиційного та колористичного рішення, технології та послідовність виконання твору. Додатково можуть бути представлені фото- та відеоматеріали, підготовлені мультимедійні презентації.

Пояснювальна записка до дипломної кваліфікаційної роботи містить: вступ, в якому розкривається її актуальність, здійснюється обґрунтування ідеї твору, мета, завдання та опис структури роботи; основну частину із двох розділів (у першому – розкриваються мистецтвознавчі основи виконання творчої роботи за обраною темою, наводиться історична довідка про обраний вид мистецтва, розкриваються його засоби виразності (технології виконання); у другому – розкриваються методичні аспекти виконання творчої роботи за обраною темою, здійснюється обґрунтування композиційної побудови твору та вибору засобів художньої виразності, надається опис авторської технології виконання творчої роботи); висновки; додатки, що включають ілюстративний матеріал, таблиці та схеми із допоміжними даними, матеріали методичного характеру; список використаних джерел.

Магістерська кваліфікаційна робота – це самостійна науково-дослідницька праця, яка виконується з метою встановлення відповідності рівня освітньої та наукової підготовки магістранта до освітньо-кваліфікаційного рівня магістр. Процес написання магістерської кваліфікаційної роботи спрямований на виявлення умінь самостійно здійснювати науковий пошук і розв'язувати конкретні науково-теоретичні й практичні завдання професійного характеру.

Магістерська кваліфікаційна робота зорієнтована на розширення теоретичних знань із фахової підготовки; систематизацію та самостійний аналіз сучасних підходів до розв'язання складних питань, пов'язаних із новітньою інтерпретацією певних наукових проблем, що є об'єктом цього дослідження; поглиблення знань із суміжних наук; подальше вдосконалення вмінь та навичок самостійної роботи студентів з науковою літературою, виявлення тенденцій і закономірностей досліджуваних процесів; формування вмінь самостійно визначати об'єкт та етапи магістерського дослідження, обґрунтовувати систему заходів, необхідних для розв'язання теоретичних та прикладних завдань; розвиток умінь самостійно формулювати наукові висновки та найвагоміші науково-практичні рекомендації. Магістерська кваліфікаційна робота складається із теоретичної (рукопису) та практичної частини.

Рукопис магістерської роботи містить: вступ, у якому розкрито її основні концептуальні засади: актуальність, мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу (якщо галузь, у якій виконується робота передбачає проведення експериментального дослідження), теоретико-методологічні засади дослідження, методи дослідження, його теоретичне та практичне значення, відомості про апробацію (за наявності), наводиться загальна структура роботи. Основна частина магістерської роботи складається з двох-трьох розділів. Їх зміст повинен відповідати темі дослідження та повністю розкривати її. У роботі аналізуються підходи до вирішення певної наукової проблеми з урахуванням історичних аспектів її дослідження та на основі сучасних наукових джерел, визначається авторська позиція щодо напрямів реалізації цієї роботи, укладається та реалізується програма експериментальної перевірки висунутої гіпотези, інтерпретуються, систематизуються та узагальнюються результати дослідження, обґрунтовуються висновки та рекомендації. Висновки в кінці роботи стисло і систематизовано у відповідності до завдань висвітлюють основні результати магістерського дослідження. До додатків текстової частини кваліфікаційної магістерської роботи доцільно включати ілюстративні матеріали, матеріали методичного характеру, таблиці та схеми із допоміжними даними. Обов'язковим є наведення списку використаних джерел.

Практична частина магістерської роботи є авторською творчою роботою, яка відповідає тематиці обраної науково-дослідницької праці та дозволяє авторові продемонструвати рівень його готовності до самостійного вирішення художньо-творчих завдань (усвідомлення композиційних законів та вдале їх використання у мистецькому творі, грамотне володіння засобами художньої виразності, виконавською технікою та технологією).

Додатково на захист магістерської кваліфікаційної роботи можуть бути представлені фото- та відеоматеріали, підготовлені мультимедійні презентації, методичні рекомендації для студентів із досліджуваної проблеми, публікації.

Оцінювання бакалаврської та дипломної кваліфікаційних робіт здійснюється з урахуванням: відповідності роботи заявленій темі; рівня художньо-образного

рішення твору, його композиційної організації, ступеню володіння автором засобами художньої виразності, технічної довершеності та належного оформлення твору; вичерпності розкриття теми у пояснювальній записці.

Якість магістерського кваліфікаційного дослідження визначається: відповідністю змісту заявленій темі, глибиною й повнотою її розкриття, рівнем складності й науковості, самостійністю студента при плануванні та виконанні дослідження, повнотою й вичерпністю теоретичного аналізу, достовірністю експериментальних даних, рівнем узагальнення та обґрунтованістю висновків і практичних рекомендацій; наявністю відомостей про апробацію та впровадження результатів; якістю виконання і представлення авторської творчої роботи.

Також до уваги беруться: грамотність та наукова культура написання тексту, якість та доцільність системи ілюстративних матеріалів; якість оформлення роботи (стиль викладу, відповідність граматичним нормам, вимогам до оформлення бібліографії); якість презентації роботи на захисті – володіння змістом дослідження, обґрунтованість висновків, повнота, доказовість та правильність відповідей на поставлені питання, рівень володіння вмінням вести наукову дискусію, якість та інформативність ілюстративного матеріалу, візуального супроводу, культура мовлення). Враховується думка наукового керівника зафіксована у відгуку та оцінка рецензентом рівня здійсненої роботи.

Виходячи із сказаного вище на захисті кваліфікаційної роботи підлягають оцінюванню: творча робота; текстова частина (пояснювальна записка до бакалаврської (дипломної) роботи; теоретична частина магістерської роботи); рівень володіння змістом роботи; впевненість і аргументованість виступу, характер відповіді на поставлені під час захисту питання; характер діяльності студента під час підготовки кваліфікаційного дослідження.

Нижче наводимо рівневі характеристики оцінювання кваліфікаційних досліджень з образотворчого мистецтва за кожною складовою.

Творча кваліфікаційна робота оцінюється на: «відмінно» (А) за умов

виразної оригінальності задуму, унікального творчого підходу до композиційного вирішення, досконалого володіння засобами художньої виразності та технологією виконання, якісного оформлення твору; «добре» (B, C) за виявленої оригінальності окремих аспектів задуму, достатньо творчого підходу до композиційного вирішення, належного володіння засобами художньої виразності та технологією виконання, якісного оформлення твору; «задовільно» (D, E), якщо задум є тривіальним, а підхід до композиційного вирішення недостатньо творчим, при цьому студент демонструє достатнє володіння засобами художньої виразності та технологією виконання, належно оформив твір; «незадовільно» (FX, F) за умов невдалого задуму, відсутності творчого підходу до композиційного вирішення, недостатнього володіння засобами художньої виразності та технологією виконання, неякісного оформлення твору.

Оцінка текстової частини бакалаврської та дипломної кваліфікаційних робіт на «відмінно» (A) передбачає повну відповідність змісту пояснювальної записки темі творчої роботи; повне розкриття авторської ідеї твору та фахову презентацію композиційного рішення; переконливе обґрунтування вибору засобів художньої виразності та технологій виконання; повне дотримання норм наукової культури, грамотності написання тексту і вимог до оформлення; повноцінне використання джерельної бази; аргументоване формулювання висновків; систематизоване представлення ілюстративного матеріалу, його якісне та ефектне оформлення. Оцінка «добре» (B, C) вимагає повної відповідності змісту пояснювальної записки темі творчої роботи; належного розкриття авторської ідеї твору та фахової презентації композиційного рішення; належного обґрунтування вибору засобів художньої виразності та технологій виконання; повного дотримання норм наукової культури і грамотності написання тексту, вимог до оформлення; повноцінного використання джерельної бази; аргументованого формулювання висновків; систематизованого представлення ілюстративного матеріалу, його якісного та ефектного оформлення. Оцінка «задовільно» (D, E) визначається достатньою

відповідністю змісту пояснювальної записки темі творчої кваліфікаційної роботи; неповним розкриттям авторської ідеї твору, фаховою презентацією композиційного рішення; достатньою обґрунтованістю вибору засобів художньої виразності та технологій виконання; неповним дотриманням норм наукової культури написання тексту, вимог до оформлення; неповноцінним використанням джерельної бази; недостатньо аргументованим формулюванням висновків; недостатньо систематизованим представленням ілюстративного матеріалу, його неналежним оформленням. Оцінку «незадовільно» (FX, F) характеризує невідповідність змісту пояснювальної записки темі творчої роботи; відсутність авторської ідеї твору, невдала презентація композиційного рішення; необґрунтованість вибору засобів художньої виразності; порушення норм наукової культури і грамотності написання тексту, вимог до оформлення; неповноцінне використання джерельної бази; неаргументоване формулювання висновків; випадковість та неякісне оформлення ілюстративного матеріалу.

Текст магістерської кваліфікаційної роботи з оцінкою «відмінно» (A) характеризує: повна відповідність змісту роботи темі; абсолютна чіткість та правильність визначення понятійного апарату дослідження; високий рівень складності, цілковита глибина та повнота розкриття теми; різностороння обґрунтованість обраної критеріальної системи; оригінальність методичних пропозицій; високий ступінь методичної розробленості; дотримання норм наукової культури і грамотності написання тексту, вимог до оформлення; повноцінне використання джерельної бази; відповідність висновків поставленим завданням; наявність апробації результатів дослідження; систематизованість ілюстративного матеріалу, його якісне оформлення та ефектне представлення. Оцінка «добре» (B, C) передбачає повну відповідність змісту роботи темі; правильність визначення понятійного апарату дослідження; належний рівень складності, глибину та повноту розкриття теми; належну обґрунтованість обраної критеріальної системи; належний ступінь методичної розробленості; дотримання норм наукової культури і грамотності написання тексту, вимог до оформлення; повноцінне використання джерельної бази;

відповідність висновків поставленим завданням; наявність апробації результатів дослідження; систематизованість ілюстративного матеріалу, його належне оформлення та представлення. Оцінка «задовільно» (D, E) визначається достатньою відповідністю змісту роботи темі, в цілому правильним визначенням понятійного апарату; недостатнім рівнем складності, глибини та повноти розкриття теми, обґрунтованості обраної критеріальної системи; тривіальністю методичних пропозицій; порушеннями норм наукової культури і грамотності написання тексту, вимог до оформлення; неповноцінним використанням джерельної бази; неповною відповідністю висновків поставленим завданням; відсутністю апробації результатів дослідження; недостатньою якісним оформленням та систематизацією ілюстративного матеріалу. Оцінку «незадовільно»: (FX, F) характеризує невідповідність змісту роботи темі; неправильність визначення понятійного апарату; недостатній рівень складності та повноти розкриття теми; відсутність обґрунтованості обраної критеріальної системи; тривіальність методичних пропозицій; значне порушення норм наукової культури і грамотності написання тексту, вимог до оформлення; невикористання джерельної бази; невідповідність висновків поставленим завданням; відсутність апробації результатів дослідження; відсутність ілюстративного матеріалу.

Під час захисту оцінка «відмінно» (A) визначається високим рівнем володіння змістом роботи; впевненим, аргументованим виступом, чіткими та коректними відповідями на запитання; оцінка «добре» (B, C) передбачає належний рівень володіння змістом роботи, достатньо впевнений, аргументований виступ, не чіткі але коректні відповіді на запитання; оцінка «задовільно» (D, E) допускає достатній рівень володіння змістом роботи, не зовсім впевнений виступ, нечіткі та некоректні відповіді на запитання; оцінка «незадовільно»: (FX, F) характеризується неволодінням змістом роботи, неаргументований виступом, відсутністю відповідей на запитання.

Діяльність під час виконання кваліфікаційної роботи оцінюється наступним чином: оцінка «відмінно» (A) визначається високим рівнем

самостійності планування та виконання кваліфікаційної роботи, дотриманням графіка її виконання, наявністю позитивного відгуку керівника та високої оцінки роботи рецензентом; «добре» (B, C) – передбачає належний рівень самостійності планування та виконання кваліфікаційної роботи, однак неповне дотримання графіка її виконання, наявність позитивного відгуку керівника та позитивної оцінки роботи рецензентом; «задовільно» (D, E) – допускає низький рівень самостійності планування та виконання кваліфікаційної роботи, недотримання графіка її виконання, наявність позитивного відгуку керівника та низької оцінки роботи рецензентом; «незадовільно»: (FX, F) – вказує на несамотійність та несвоєчасність планування та виконання кваліфікаційної роботи, негативний відгук керівника та негативну оцінку роботи рецензентом.

Висвітлені у статті вимоги до кваліфікаційних робіт з образотворчого мистецтва та критерії їх оцінювання спрямовані на оптимізацію процесу підготовки майбутніх спеціалістів на завершальному етапі навчання та перевірки її якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виконання та захист бакалаврських, дипломних і магістерських кваліфікаційних робіт з напряму підготовки Образотворче мистецтво : Методичні рекомендації для студентів / Укладачі: Л.В.Бичкова, І.М.Мужикова, Н.М.Савельєва. – Полтава, 2010. – 42 с.
2. Методические и творческие задачи при выполнении дипломных работ по изобразительному искусству / Под ред. А.П.Яшухина, Г.Б.Смирнова и др. – М., 1982. – 46 с.
3. Положение о выполнении дипломных работ на художественно-графических факультетах педвузов. – М., 1989. – 22 с.
4. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : навч. посіб. / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2005. – 360 с.

В статтю обосновані вимоги до кваліфікаційних робіт бакалаврських, дипломних, магістерських робіт по изобразительному искусству в педагогических высших учебных заведениях и критерии оценивания.

Ключевые слова: кваліфікаційна робота, творческа робота, исследование, критерии оценивания.

Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти», 27-29 квітня 2011 року. – Вип. 11 (16). – К. : НПУ, 2011. – С. 223 – 228